

Təqribən 80-ci illər illər sonlarına yaxın idi. Çalışdığım Azərbaycan Dövlət Televiziyasının dahlizlərində gənc bir xanım görünməyə başladı. Onu tez-tez mərhum rejissor Tariyel Vəliyevlə birlikdə görmək olurdu. Çiyindən asımca çanta, gözündə eynek başı aşağı halda aram-aram gah danışar, gah da qulaq asardı. Az keçməmiş efrədə yeni bir veriliş gördündü. "İnsan, fəvqəl insan" adlı verilişin aparıcısı tez-tez dahlizdə rastlaşdığım, lakin adını bilmədiyim həmin gənc xanım idi.

Verilişin müəllif programı olduğunu anlayıb izləməyə başladım. O zamankı efir məkanı üçün fərqli bir üslub, fərqli mövzu idi. İzlədiyim verilişin aparıcısının danışığı terzi, fikirlərini izah etməyi, mətnin özəli bəzə fərqli olduğundan, məni çox maraqlı gəlirdi. Və yalnız verilişin sonunda titrlər görünəndə, aparıcının jurnalist deyil, rejissor olduğunu bildim. Daha sonra onun təqdimatında "Ölümdən sonra həyat" müəllif programı diqqətə çəkdir. Hər şey daimi olmadı kimi, onun da efir ünvanı dəyişdi. "Şpəclə" telekanalı "Düənə, bu gün, sabah", "Telebenefis", "Fəvqəl dünya və mən" müəllif programları, "Qırımı terror və ya Mircofer Bağrov", "Azərbaycan xanlıqları" bədii-sənədi filmləri geniş tamaşaçı auditoriyası topladı. Bu esnadə düşünürəm ki, artıq müsahibəni təqdim etmək meqamını çətdi. Azərbaycan Respublikasının Əməkdar incəsənət xadimi, Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının "Yeni tarix" şöbəsinin elmi işçisi, Azərbaycan Dövlət Mədəniyyət və İncəsənət Universitetinin "Rejissor sənəti" kafedrasının müəllimi, Azərbaycan Dövlət "Yuq" Teatrının baş rejissoru, Prezident Mükafatçısı Mehriban Ələkbərzadə bu gün "Həmkar"ın qonağıdır.

MƏN

1965-ci ilin istii avqust ayında Gəncədə bu dünyaya gəç çımsam. Mən kəçil orlarkan, ailəmə Sumqayıt şəhərinə köçdü. Zəmanə bütöyk sənəyə şəhəri olan Sumqayıtda 17 saylı fizika təməyillü məktəbi, 1988-ci ildə M.Əliyev adına Azərbaycan Dövlət İncəsənət Institutunun (indiki Azərbaycan Dövlət Mədəniyyət və İncəsənət Universiteti) rejissorluq fakültəsini bitirmişəm. Lənkarən Dövlət Dram Teatrında ikillilik təyinatım bitəndən sonra Bakıya qayıdaraq, fəaliyyətimə davam etdirmişəm. Müxtəlif illərdə Akademik Milli Dram Teatrında, Dövlət televiziyasında, "Space" kanalında çalışmış, "Azərbaycanfilm" kinostudiyasında "Güzgü" qisametralı və "Məhkumlar" adlı tammətbralı filmlər çekmişəm. Xeyli dəvam edən televiziya fəaliyyətimə 2008-ci ildə son qoymuşam. Hazırda Azərbaycan Dövlət "Yuq" Teatrının baş rejissoru olmaqla yanaşı, məznanu olduğum ali təhsil ocağında "Rejissor sənəti" kafedrasında ixtisasın üzərə yeni kadrların yetişməsinə də xidmət edirəm.

OCAQ

Ziyalı bir ailədə doğulan mən, iki qardaşın bir bacısından. İki ali təhsiləli olan atam Zaur Ələkbərzadə rəhbər vəzifədə çalışıb. Birloşdirilmiş iki məsəsisini idarə edib. İxtisasca texniki sahə üzərə müxtəassis olsa da, atam ədəbiyyatın və mətialionin varğunu idi. Ömrünün son günlərinə qədər artıq gücünü itirmiş barməğlari ilə çətinliklə də olsa, mətialie etdiyi kitabın səhifələrini çəvirirməyə nail olurdu. Etrafı ediorəm ki, onun mətialieyo olan havos və sevgisi mənə yoxdu. Bağca müalliməsi olan anam Pa-

kizə xanım aşısləyib, çünki evdə biz uşqların tərbiyəsi ilə meşğul olub. Son vaxtlar valideymlər haqda düşünəndə, daha çox kədər hiss ediorəm, təbii ki, fəxr də duyuram. Valideynin yaşı olmur. İnsan valideyn ixtisani müdrik çağında yaşayanda,

O zaman qələmə əl uzatdım ki, oxuduqlarım məni qane etmədi

daha ağır olur. Gənclik vaxtı bu ağrıyı yaşayanlara hardasa başqa maraqlar, yaşam səbəbləri üstün gəlir. Mən yaşda insan isə fərqli düşünür, çünki zənnimə mənə valideyn indi daha çox lazımdı. Lakin bizdən asılı olmayaraq, həyatın olum və ölüm səbəbləri var. Birinci və İkinci Qarabağ savaşında həyatımı tez və faciə ilə itiorənləri görəndə düşünürəm ki, yetərinca, ayağa durana qədər atam da, anam da yanında olub və buna şükür etmək lazımdı. Teəssüflənmiş, acı çəkmək mətləq olsa da, heyət öz axarında davam edir. Hər axında özünün dəyərlərini xüsusiyyətlər olur. Məndə olan o xüsusiyyətlərə görə valideymlərimə borciyəm. Təbii ki, mərifətlər də var. Amma etiraf ediorəm ki, onları özüm qazanmışam. Anam haqda düşünəndə sevirim yox, sevirəm deyirəm həmişə. Çox gözəl bir ümid var ki, bu dünyanın nöqtəsini qoyandan sonra mütləq görüşəcəyik və bu, anasız ilorələmə mənə güc tapmağə öyrədir.

YOL

Fizika təməyillü məktəbdə oxuduğundan hər gün 2-4 saat bu fənni keçirdim. Həç sevirimdir fizikamı, çünki texniki elmlər həç vaxt məni cəlb etməyib. Evi-məzde zəngin kitabxana vardı və ölindən kitab düşməyən mərhum atam altıncı sınıfdan başlayaraq, mənə həftəlik mətialie planı qoymağa başladı. Onun tapşırığı ilə yazı həddimə uyğun dənişyən əsəri oxuyub atama dənişməli idim. Artıq yeddinci sınıfdə oxuyanda mənə mətialie etdiyim əsərlərin təsəvvürləri yaranmağa başladı. Atama dənişəndə deyirdi ki, axı əsərdə belə yazılmayıb. Deyirdim ki, mən belə görürəm. Gət-gədo hiss edirdim ki, oxuduğum illik baxışdan görünməyən detallarını görürəm, başqa formatə salıram. Lakin üçüncü gözələ bu gördüklərimin adını qoya bilmirdim. O zamanlar bu yolun rejissorluğa doğu gətirdiyindən bixəbərim idim. Təsəvvüründə nələrə cızdırılmış, indiki aşıqlımı dəsəm, məkənim dekəorasıyımı çəkirdim, qəhrəmanları müəyyən edirdim. Artıq oxuduğum əsər bir məznanu olaraq qalınırdı, mətləq onun ideyasını tapırdım, mənə tanış olan hadisələrəndə daha öncə nələr baş verdiyini təsəvvür edirdim. Sonralar anladım ki, bu, hansısa dramaturji mətialiealin səhnəyə və ya ekranə çürürməsi prosesi idi. Onu da anladım ki, rejissorluq mənim ailə yazımı və bu yazını silmək mümkün deyil.

REJİSSOR

Bu sənətə gəlməyində təbii ki, etiraz edilərdə olur. Rejissor ya teatra, ya da kinoda olur və qərəbdi ki, bizim mətialieğda buna çox bəxirəm. Atam birmənalı şəkildə mənə tanınmış hakim olan babamın yolunu davam etdirməyi istəyirdi. Lakin bu peşə məni həç vaxt özünə cəlb etməyib, baxmayaraq ki, rejissorluğun içində müəyyən mənadə hüquqçuluq var. Ailədə xarakterini bilirildir, onlara anlatmışdım ki, seçdim ki, budu, ya da həç nə. Ali məktəbdə atımdan xəbərsiz qəbul oldum və onu fakt qarşısında qoydum. Yalnız "Qır-

mızı terror və ya Mircofer Bağrov" adlı dörd seriyalı bədii-sənədi filmə baxandan sonra atam rejissorluğumla bərisdi. Mən bəxti və şanslı gətinər tələbə oldum. Bəç yərə 150 sənəd verilmişdi. Qəbul vaxtı Mehdi Məmmədovun intahən zamanı mənə

verdiyini görmək üçün insan teatra gətməli. Mənim tamaşa qoymağ istədiyim əsərdə mövzu və kəskin konflik vəcib şərtlərdir, mənə həyəcandanlırdan əsas amildir. Teatr insandan düşünməyi, müəyyən intellekt tələb edir. Həmişə tamaşaçının

verdiyi əlavə çalışma və tapşırığın olmasa idi, tələbə adını qazanmaq şansım olmazdı. Kurs rəhbərimiz Elmira Şabanova olsa da, o zaman filmə çəkildiyindən bəzə Mehdi Məmmədov dərs deyirdi. Düz bir il iki ay ondan dərs ala bildik, çünki ölüm öz işni gördü. Və mən bünövrə olaraq nə götdürmüşəm, buna görə Mehdi müəllimə minnətdaram. Sonrakı illərdə yaxşı müəllimlərim olsa da, əlavə nəşə qazana bilmədim, çünki Mehdi Məmmədovdan aldığımlar məntə sonrakı kurslarda da yetərlilədi. Onda mənə inanırdı, rejissor olacağıma bir növ arxayın idi. Təhsil illərində biz parçalar hazırlamalı olsaq da, mən ikinci kursdan etibarən tamaşalar qoyurdum. O qədər aktiv idim ki, bir kursda iki tamaşada hazırlaya bəlidirdim. Hər tamaşadan aldığım o güc, o təsədi ömrümə yazılan günlər olub. Diplom təlaşımını hazırlamağ tələbələr üçün böyük və çətin mərhələ olsa da, mən həç bir problem yaşamırdım. Rejissorun bir bərisət gözü, üçüncü gözü olmalıdır. O, dünyanı başqa və fərqli gərməli. Bu gün gərdəndə ki, rejissor olmağ isteyən gəncin dünyaya başqa baxış bucağı yoxdu, ona digər bir sahə seçməyi məsləhət görürəm. Bu sənətdə iki vur iki dörd deyil. Bu, beş və ya altı ola bilər, yətdər ki, sən buna əmin olasan. Həyatda görə bilmədiyimiz, lakin özümüzü inandırırıb o dünyaya daxil ola bilməyimiz ələ yalnız bu sənətdə mümkündür. Məhz bu baxımdan mənə götdüklerim deyil, görmək istədiklərim maraqlı olub. Bu sənət mənim yeraltı, qarantlıq dünyamda gəzmək imkanımdı. Həmin dünyada özümü çox güclü hesab ediorəm. Ona görə də sənətim mənim yaşam səbəbindi.

hissinə deyil, onun şüuruna təsir edən tamaşalar qoyuram. Bu da onun göstərir ki, mənim tamaşaçını ona ved etdiyim dünyanı dərk etməli.

VƏTƏN

Vətən ələ bir müqəddəslikdir ki, onu həç vaxt həç kəsblə bəlmək olmur. Sənə yetişdirən bu torpağdakı izlərimin üstündə başqa biri hökmranlıq edə bilməz, çünki bu Vətən sənədi. Kimsə Vətəninə gəzməyə, onu seyr etməyə, tanımağa gələ bilər, amma onu qəsb etmək fikrinə olanlar burunlarından o tərəfi həç vaxt görə bilməz. Bu, öz xəsbəxtliyini başqasının bədbəxtliyini üzərdə qurmağa bənzəyir ki, onun da sonu yoxdu. Gəc-tez xeyal qurulanın billur sarayı çiliçlik olub qırıqlar onları öz qanına bəloyir.

HƏMKAR

Həç vaxt əlimə qələmə alıb yazmaq kimi bir iddian olmayıb, ta ki televiziya çalışına qədər. İlk müəllif programlarım dövlət televiziyasından başladı. "İnsan, fəvqəl insan", "Ölümdən sonra həyat" və sairə. Düzü, orada yazılan sənərlərin bir rejissor kimi primitiv gördürdüm. Mətn mənli tuturdu. Lakin bunu deyil illəri yazılarının xətrinə deyil bəlidirdim. O zaman qələmə əl uzatdım ki, oxuduqlarım məni qane etmədi. Xeyli düşünəndən sonra öz variantımı təklif etmək qərarına gəldim, lakin bu da əsan olmalı. Çünki o zaman AZ TV-də Nəhid Hacıbəyli kimi bir faktör var idi, hər şeyi qəbul etmirdi. Bu işdə mənə "Ədəbi dram verilişləri"nin baş redaktoru rəhmətlik Nailə Muradlım dəstək oldu. Təbii ki, bunun da bir həddi vardı, çünki hər şeyi yazmaq gücündə deyilmə, yazarlıq mənim missiyam deyil. Düzü, seviriyim mövzular var ki, onları eśse şəkildə yazıram, lakin həç yətdə çətdirmirdim. Bir tamaşa üzərində işləyəndə on dənə ələmə yazı yazı bəlidirdim. Etraf ediorəm ki, yazmağım da səbəbi mərhum Mehdi Məmmədov olub. Birinci kursun ilk səməstrində kəğız üzərindəki eksplicationıyalırmı gəri qaytarıb dənə-dənə yedindən yazmağa gəndərdirdisə, deməli, mənə qələmə ucunda özümü ifadə etməyə yətdirdirdi. Düşünürəm ki, artıq bunə edə bəlidirdim. 80-ə yaxın sənədi araşdırma filmim varsa, bu, artıq yazmaq və ya, bir məmnunluqudu. Yaxşı mənəndə atam məni azad bəyüdüdü. Bu azadlığ içində özünə inanan bir adam olmuşam. Həç vaxt əmin olmadığım bir işə əl qoyub özümü buşluğa atıram. Bu gün bir zamanlar tələbə kimi gəzdirdim divarların arxasında çalışıram. Mən tələbələr kimi bir pedaqoq kimi yox, həmkar kimi rəftar ediorəm. Mən yaşlı, onlara, gənc rejissorları. Bəlidiyim nə varsa, onların dilinə tələbələrəmə çatdırıram. Rejissoruna fənn deyil ki, bəyöridir. Mən "master-klass" çekməklə, bu sənətim məntiçini, formasını onlara anlatırdı və bu səhrlilə dünyanı açarını gəncələrə ötürməyə çalışıram. İstəyiorəm ki, rejissorluğun onları da həyat seçimi olsun.

Yaratıcıqlarım məni həç vaxt qane etməyib, çünki sonra işləri-

Həmkar

mə baxanda gərmüşəm ki, daha artıq etmək imkanın vardı. Mən eyini tamaşaya iki dəfə qəbulu verən biriyəm, hansı ki, rejissorluq tarixində bu görünməyən bir həddi. Mən yalnız yazarı köləktiviməndə tam razi qalmışam, özüməndə əslə yox. Yazarıncısının özündən yüz dəfə razi qalmışam mənə üçün qəribə haldı. Müəllim olaraq təbii ki, etrafında gənclər çoxdu. II Qarabağ savaşına qədər etiraf edim ki, gənclərdən razi deyildim, düşünürdüm ki, aparduğumuz ideya çəkilmişdir ki, aparığımız ideya çəkilmişdir, verdiyimiz öyüldə bəşəd. Bu savəs göstərdi ki, həç nə əbəz deyilməmiş. Onlar daha deqiqə, daha düzgün və dürüst yöldəlidər. Bugünkü gənclik boyundə məhkumluqu, meşğulbiyyetə dənişmə isteməyən nəsilidi ki, onun öz əməllərəli sübətə yətdirdi. Bütün məntiçiliklərə birlikdə bu günün gəncəri ilə fəxr ediorəm, onlar zəfər tariximizi yazmaqla, "Baxın, biz buyuq" deməyi bacardılar. Ünvanimə çox vaxt qədər, amansız kimi ifadələr deyildir. Mən sadəcə olaraq, prinsipiyal bir insandı. O yətdər ki, haqqın yeyilir, hüquqların pozulur, ərazim ölindən alınır, tarixim dəyişiriz, mən necə amansız olmağa bəlidirdim? Düşünürəm ki, amansızlıqna da, qəddarlığna da mətləq olduğuy yətdər var ki, insanın insanə qarşı məntiçibəndinə olmasın. Bu münasiblərərə mərhəmət və güzəştin tərfdəriyım, baxmayaraq ki, özüm ələ deyilmə. Özümü qınam və tənbəh edən biriyəm. Fəvqəlbəşər olmağ istəyiorəm, içmələ belə bir ırmacağım var. Təbii ki, bunu Tanrıml ilə üzələndə bəliceyəm. Bəlidiyim o ki, Yaradann xəliq ediyidi milyonlardan çox fərləyiorəm. Həmkarlarımız demək istərdim ki, böllüş bu qartma bəlidiyimiz həç nə yoxdu. Həttə bəlidiyimiz işç gördürük. Və yətdər ki, bu dünyada missiyamızı yərənə yətdərək, həmkar olaraq bir-birimizin əlindən tutmağə bacaraq.

QIRX DÖRD GÜN

Mənim üçün II Qarabağ müharibəsi mətləq idi. Nə yaxşı ki, bu müharibə bir ildi dünyann pandemiyə adlı bir bələdan iflic olduğuy zamanda baş verdi. Nə yaxşı ki, belə bir cəsərdə, belə bir ikincil nəfəs, belə bir mətləqlik olardı. Və mən utanmadım, çekinmədən, həç bir alt fikri olmadım, ilkörmədə də, onun rəhbəri və ideoloqu ilə də, əm sonuncu əsgəri ilə də fəxr ediorəm. Bu hissi mənə məhz o 44 günlük savəs verdi. Səhvələrində də, yanlışlıqlarında da olacaq, amma yətdər ki, qalib ələ bəlidirdim. İndi cəsərətə, qırırla, mərcəsinesə addımlarımız atə bəlidirdim. Meşğulbiyyeti kimi ağır bir buxovdan qurtulmağə nail olduğuy. O torpaqlardan çəkdə, qundağda çıxan uşaqlar, ora tank üstündə qələbə ilə qaytdılar. Onların çaldığı zəfər bizim yazı-yazı bəliceyimiz nə varsa, onların öünündə. Etraf ediorəm ki, mən bundan da artığıni gözəlyərdirdim, çünki Böyük Azərbaycan ideyasını içində hələ də yaşayırdı.

SÖZ ARDI

Onu müşahidə etdiyim bir saat ərzində gördüm ki, dənşən həç nə yoxdu. Sadəcə əvəllər eyini məkəndə üz-üzə gəlməklə, ekran arxasında izlədiyim Mehriban Ələkbərzadə ilə indil qabaq-qənsər oturun sualların cavabını alırdı. Və mənə yətdənə tanış olan o illərin astanasından boy-ulan həmin danışığı tərzi, beləmin emosional, həmin fikir bəitkinliyi, həmin üzün ifadəsi idil, bir də sözündə deməy zaman...